

biblio.ugent.be

The UGent Institutional Repository is the electronic archiving and dissemination platform for all UGent research publications. Ghent University has implemented a mandate stipulating that all academic publications of UGent researchers should be deposited and archived in this repository. Except for items where current copyright restrictions apply, these papers are available in Open Access.

This item is the archived peer-reviewed author-version of:

De mond vol van overlast

Vervaet S., Hanssens, H.

In: *Agora*, 25 (5), p. 4-6, 2009

To refer to or to cite this work, please use the citation to the published version:

Vervaet S., Hanssens, H. (2009). *De mond vol van overlast. *Agora* 25 (5), 4-6.*

De mond vol van overlast

AUTEURS Stephanie Vervaeke en Heidi Hanssens
FOTOGRAFIE The Big Ask

De hedendaagse mens benut in een nooit gezien tempo zijn natuurlijke habitat. Onze impact op het milieu was dan ook nog nooit zo groot. Maar hoe ingrijpend moet de impact van het milieu op ons zijn vooraleer we onze levensstijl echt fundamenteel gaan aanpakken?

Boom!

Sinds jaar en dag maakt de mens gebruik van de aarde en haar vele rijkdommen. De relatie met zijn natuurlijke omgeving is echter zelden of nooit harmonieus. 'Traditionele' samenlevingen, bijvoorbeeld zwerflandbouwers, laten de aarde de tijd om zich te herstellen. Toch leidt ook dit nooit tot volledig recuperatie. Meer complexe samenlevingen vragen zoveel van het fysisch milieu dat herstel nagenoeg uitgesloten is en er zelfs sprake is van onomkeerbare veranderingen.

De wereldbevolking 'boomt'. De westerse mentaliteit van massaconsumptie veroverd niet alleen de rest van de wereld, maar neemt ook toe in intensiteit. De menselijke impact is sinds de Industriële Revolutie niet langer beperkt tot het gebruik van de natuurlijke ruimte en haar rijkdommen. Onze greep op de aarde heeft zich uitgebreid tot een grootschalige beïnvloeding van de biologische en chemische processen die de biosfeer kenmerken. De opwarming van onze planeet is hier zonder twijfel het meest bekende voorbeeld van.

Mondiale bewustwording

Tegelijk is de mens zich meer dan ooit tevoren bewust van zijn nefaste impact op de aarde en haar ecosystemen. In de jaren '70 van de vorige eeuw ontstond onder impuls van de Club van Rome het bewustzijn omtrent de zogenaamde "grenzen aan de groei". Sindsdien beschrijft het heersende discours een doemscenario waarbij de aarde niet langer in staat is om tegemoet te komen aan onze steeds groeiende honger naar energie, ruimte en grondstoffen. Maar dit scenario staat ook ter discussie. De mens is in het verleden immers steeds voldoende vindingrijk gebleken om dergelijke problemen het hoofd te bieden. Denken we maar aan de zogenaamde groene revolutie die een wereldwijde toename van de voedselproductie mogelijk maakte. De vraag is enkel of onze vindingrijkheid ook deze maal groot genoeg zal blijken te zijn om een duurzame oplossing te vinden voor het complexe vraagstuk van de huidige drievoudige (krediet-, klimaat- en energie-) crisis.

Hoe het ook zij, milieuproblematiek is voor het eerst een volwaardige topic op de politieke agenda. Als we naar de partijprogramma's van de Vlaamse en Nederlandse partijen kijken, dan blijkt dat allen in meer of mindere mate de kiezer benaderen met 'groene' programmapunten. En ook op mondiaal niveau worden steeds meer inspanningen geleverd om tot internationale afspraken te komen ter bescherming van ons kwetsbaar leefmilieu. De voorbije klimaattoppen in onder meer Poznan, Bali, en Bonn brengen regeringen en wereldleiders samen, helaas nog steeds niet op één lijn.

Actie?

Groen, milieuvriendelijk en duurzaam zijn cool. Het zijn woorden geworden die uitstekend blijken te verkopen. Politici nemen ze maar al te graag in de mond om hun kiezers te behagen, de bedrijfswereld kreeg met de groene beweging een nieuwe en fantastische verkoopsstrategie in de schoot geworpen. De huidige crisis en de hieruit voortvloeiende eis tot besparingen zal echter uitwijzen hoe het prioriteitenlijstje er werkelijk uit ziet. Het bericht dat de Belgische regering de fiscale aftrek van zonnepanelen bij nieuwe huizen wil terugschroeven, wekt in elk geval geen grootse verwachtingen. Nochtans benadrukt de Green New Deal, het meest recente rapport van de onafhankelijke denktank nef (new economics foundation), dat de crisis dé uitgelezen kans is om structurele, duurzame veranderingen door te voeren en een nieuwe synthese te zoeken tussen economie en ecologie.

Waarom dan heeft er, ondanks dit toenemende bewustzijn, nog steeds geen fundamentele mentaliteitsverandering plaatsgevonden? De media worden dagelijks overspoeld door onheilspellende berichten, zelfs in die mate dat er een zekere klimaatmoedigheid is ontstaan. Blijkbaar is de bekommernis om het milieu op zich geen voldoende motivatie om werkelijk iets fundamenteel en structureel aan onze levensstijl te veranderen. Pas wanneer de gevolgen zich op sociaal en economisch vlak onmiskenbaar manifesteren (lees: wanneer het eigenlijk al te laat is), zal de nood tot verandering groot genoeg zijn. Het water staat ons duidelijk nog niet aan de lippen.

Directe en indirecte hinder

Toch wordt onze samenleving nu al geconfronteerd met allerlei soorten hinder die het gevolg zijn van onze huidige levensstijl. Sommige vormen van overlast worden veroorzaakt door een lokale bron die onmiddellijk en duidelijk waarneembaar is. Dit soort directe hinder is typerend voor dichtbevolkte gebieden waar allerhande functies met elkaar moeten concurreren om de schaarse ruimte. *Gunther Van Broeck* bespreekt de resultaten van het schriftelijk leefomgevingsonderzoek, een meerjaarlijkse grootschalige enquête van de Vlaamse overheid waarin gepeild wordt naar de mate waarin Vlamingen lawaai, stank en lichtvervuiling ervaren, en verwijst ook kort naar de situatie in Nederland. Daarna neemt *Virgini Geranios* ons mee naar de stiltegebieden in Vlaanderen en gaat zij op zoek naar landschappen die een sterretje verdienen.

De westerse consumptiestijl resulteert echter niet alleen direct maar ook indirect in verschillende vormen van overlast. In dit AGORA-nummer focussen we op de hinderlijke gevolgen van de klimaatverandering. Dit complexe fenomeen neemt wereldwijd immers uiteenlopende gedaanten aan. Terwijl onze kustregio's steeds vaker geconfronteerd worden met wateroverlast, resulteert de klimaatopwarming elders ter wereld in toenemende droogte. In zijn artikel gaat *Wim Kellens* na hoe de Vlaamse kustbewoners aankijken tegen de risico's van de zeespiegelstijging en wat de overheid hieruit kan leren om een efficiënte risicocommunicatie mogelijk te maken. Vanaf de andere kant van de wereld schetst *Rebekka Dossche* dan weer de situatie in Bolivia, waar tropische gletsjers razendsnel afsmelten en drinkwater in de nabije toekomst een schaars goed dreigt te worden. Tengevolge van dit dreigende watertekort luidt de Boliviaanse bevolking de alarmbel en strijdt ze om klimaatrechtvaardigheid.

Maar ook in ons land is de roep om duurzame ontwikkeling steeds luider hoorbaar. Op 29 augustus van dit jaar werd op het strand van Oostende een videoclip opgenomen waaraan 6000 figuranten meewerkten. Het doel van deze BIG ASK was om iedereen – en in het bijzonder de Belgische en Europese beleidsmakers – te wijzen op de dreigende klimaatchaos en de nood aan verandering (zie Figuur 1).

Oplossingen, of gewoon andere problemen?

Natuurlijk werden gedurende de voorbije decennia ook een hele waaier aan oplossingen ontwikkeld en gepromoot, gaande van besparende maatregelen, over de efficiëntere inzet van de bestaande ruimte, energievoorraden en grondstoffen, tot de introductie van alternatieven zoals hernieuwbare bronnen. Ondanks de beloftevolle perspectieven die vele van deze maatregelen bieden, zou het echter verkeerd zijn om deze kritiekloos te aanvaarden en te implementeren. Zo heeft de groene revolutie, waar eerder in dit artikel naar werd verwezen, niet enkel voor een toename van de voedselproductie gezorgd. De introductie van nieuwe teeltmethoden en gewassen leidde op sommige plaatsen ook tot een ernstige verstoring van het ecosysteem.

Hetzelfde geldt voor de klimaat- en energiecrisis. Alternatieve bronnen bieden oplossingen, maar stellen ons tegelijkertijd ook voor nieuwe problemen. In deze context gaat *Bob D'Haeseleer* na of kernenergie kan beschouwd worden als een 'groene' energiebron die kan tegemoet komen aan de Kyoto-normen. *Reinout Debergh* bespreekt windenergie als antwoord op deze uitdaging, maar stelt dat ook dit alternatief verschillende vormen van hinder met zich meebrengt. Haast iedereen is wel voor windenergie, maar ziet deze molens liever niet in zijn of haar achtertuin opduiken. De inplanting van windmolens is dan ook brandend actueel binnen de ruimtelijke planning.

Welke maatregelen ook genomen worden, het is duidelijk dat het correct meten van de realiteit de allereerste vereiste is voor een efficiënt en duurzaam milieubeleid. Dit themanummer begint dan ook met een bijdrage waarin *Kobe Boussauw* het – door vele mobiliteitsstudies aangetoonde – duurzame verplaatsingsgedrag van de stadsmens in vraag stelt. De meeste van deze studies houden immers geen rekening met het feit dat de stedelijke levensstijl geassocieerd is met een frequenter gebruik van het vliegtuig, wat alle beleidsinspanningen om de fiets of het openbaar vervoer te promoten, meteen teniet doet.

Positief denken

Ook al plaatst dit themanummer enkele vraagtekens achter bestaande alternatieven, het is zeker niet onze bedoeling om een pessimistische toon te voeren. Hoewel de media graag uitpakken met doemscenario's en probleemsituaties, kan naast elk negatief bericht ook een hoopgevend nieuwtje geplaatst worden. Maar positief denken impliceert niet dat we geen vragen mogen stellen. Enkel wanneer een positieve mentaliteit hand in hand gaat met een kritische houding, kunnen we echt tot duurzame oplossingen komen voor de klimaat- en grondstoffencrisis.

Auteursnoot

Heidi Hanssens (heidi.hanssens@ugent.be) is master in de Geografie. Als aspirant bij het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) doet ze onderzoek aan de vakgroep Geografie van de Universiteit Gent.

Stephanie Vervaeke (stephanie.vervaeke@ugent.be) is master in de Geografie en werkzaam als research assistant bij de Sociale en Economische Geografie (SEG) aan de vakgroep Geografie van Universiteit Gent.

Literatuur

Johnston R.J., Taylor P.J. en Watts M.J. (Eds.) (2002) *Geographies of Global Change. Remapping the world*. Oxford: Blackwell Publishing, 518p.

Meadows D. et al. (1972) *Rapport van de Club van Rome: de grenzen aan de groei*. Utrecht: Spectrum, 190p.

Figuren

The Big Ask: een vraag voor jaarlijkse emissiereducties in Europa (www.thebigask.be)